Az Iskolai Közösségi Szolgálat és az önkéntesség

TALENTUM ALAPÍTVÁNY

2025. 10. 24.

Talentum alapítvány

Centre for European Volunteering

Volunteering Equality Rights Action VERA 2025

Co-funded by the European Union

Project Number: 101194233
(Revealing European Values in Volunteering in Europe - REVIVE Project No. 101051131)

Vezetői összefoglalás

Bevezetés

A tanulmány célja annak vizsgálata volt, hogy az iskolai közösségi szolgálat miként járul hozzá a fiatalok későbbi önkéntes tevékenységvállalásához, valamint milyen tényezők befolyásolják az élményt és a program megítélését.

Elméleti keret

Az IKSZ 2011-es bevezetésével minden érettségit teljesíteni kívánó diáknak kötelezően 50 órás közösségi szolgálatot kell teljesíteniük. A célja a fiatalok aktív állampolgárrá nevelése és egyszerre értelmezhető pályaorientációs, pedagógiai eszközként és szociális érzékenyítésként. Az IKSZ rendszere nem ugyanaz a klasszikus értelembe vett önkéntes munkával, kötelezősége miatt. Korábbi kutatások szerint az IKSZ sikeressége vegyes és nem motiválja jelentősen a fiatalokat későbbi önkéntes tevékenység vállalására.

Adatok és módszertan

A kutatás kvantitatív és kvalitatív módszereket ötvözött: online kérdőíves adatfelvétel (N=190) mellett húsz civil szervezet félig strukturált interjúja képezte az elemzés alapját. Az adatok SPSS-ben kerültek feldolgozásra leíró statisztikákkal, korrelációs és lineáris regressziós elemzésekkel.

Eredmények

A fiatalok pozitívan nyilatkoznak az iskolai közösségi szolgálat élményéről és intézményéről, illetve ezen attitűdök együttjárnak. A civil szervezetek bevonási kísérlete viszonylag alacsony, de kevés azon fiatalok aránya, akik egyáltalán nem ismerték meg a civil szervezet ügyét. Az IKSZ megítélését interperszonális élmények, a munka érdekessége, illetve a szolgálat alatt tanultak integrálása befolyásolja legjelentősebben. A megfigyeléseinket alátámasztják a civil szervezetek válaszai is és emellett kiemelhető a szervezetek szűk mozgásterének korlátozó ereje. A fiatalok nagy része szerint az IKSZ elősegíti a későbbi önkéntes munkavállalást, és többségének konkrét tervei vannak. Ezek mellett azonban magas a bizonytalanok aránya is.

Konklúzió

Eredményeink rámutatnak, hogy az IKSZ intézménye képes pozitív változást hozni a fiatalok körében. A program sikeressége azonban jelenleg csak interperszonális élményeken és a civil szervezet bevonási folyamatán múlik. Ez rávilágít a szükséges strukturális változásokra, hogy a fiatalok motivációja belső jellegűvé váljon.

1. Bevezetés

2012-től az iskolai közösségi szolgálat (rövidebben IKSZ) a magyar közoktatás egyik hangsúlyos elemévé vált, hiszen a 2012/13-as tanévtől kezdve minden érettségizni kívánó fiatal számára kötelező teljesíteni (20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 133. § 1-9). Az IKSZ a fiatalok társadalmi inaktivitásának javítása érdekében született meg, és célja, hogy a diákokat érzékenyebbé tegye a társadalmi problémák iránt, elősegítse a felelős, aktív állampolgárrá válásukat, növelje a szolidaritásukat. A fiatalok emellett beláthatnak a civil szféra működésébe is, hiszen a szolgálat jellemzően civil szervezetekkel, közintézményekkel, szociális vagy kulturális szolgáltatókkal való együttműködésen keresztül valósul meg. Az IKSZ tehát nem csupán egy formális és adminisztratív követelmény, hanem eredetileg pedagógiai eszközként is szolgál lehetőségek teremtve a fiatalok önreflexiójára és társadalmi kompetenciák elsajátítására.

A kérdés ugyanakkor az, hogy az iskolai közösségi szolgálat valóban képes-e betölteni eredeti célját: motiválja-e hosszabb távon a fiatalokat az aktív társadalmi részvételre, illetve elősegíti-e a későbbi önkéntes tevékenységek vállalását. Jelen kutatás központi kettős célja annak vizsgálata, hogy milyen az IKSZ rendszerének megítélése a fiatalok között, és ez hogyan hat a későbbi önkéntesség alakulásában. Arra keressük a választ, hogy milyen tényezők határozzák meg, pozitív vagy negatív élményként marad-e meg a fiatalokban a szolgálat időszaka, és ez miként határozza meg a későbbi civil részvételüket. Kiemelten vizsgáljuk a civil szervezetek szerepét az iskolai közösségi szolgálat lebonyolításában, a megjelenő stratégiákat és felelősségüket abba, hogy hogyan vélekednek a fiatalok a szolgálatról.

A tanulmány fő kutatási kérdése tehát így hangzik: „*Hogyan játszik szerepet az iskolai közösségi szolgálat élménye és a fogadószervezetek működése a későbbi önkéntes munka vállalásában?"*

A tanulmány 3 fő területre épít. Elsőként szó lesz az IKSZ-ről alkotott általános véleményről és az ott szerzett élményről (4.1). Külön figyelmet fordítunk arra, hogy az élmény minősége és az általános értékelés mennyire jár együtt egymással.

> **H1:** Az IKSZ általános értékelése és élménye pozitívan együttjár, tehát ha valakinek pozitív élmény volt a szolgálat ideje, akkor valószínűleg pozitívabban is értékeli, mint koncepciót.

Emellett a tanulmány foglalkozik a civil szervezetek felelősségével, működésük hatásával is (4.2). Ebben a részben a civil szervezetek működését és a diákok bevonásának módját. Továbbá azt is vizsgáljuk, hogy milyen szervezeti és működési tényezők befolyásolják az IKSZ megítélését. Ebben nem csak a fiatalok, hanem a civil szervezetek válaszaira is számíthatunk.

H2: A civil szervezet működési módja befolyásolja a diákok iskolai közösségi szolgálathoz való hozzáállását.

- **H2a**: Amennyiben a diák közvetlen munkakörnyezete (a munkatársakat, mentorokat, valamint az interakciók jellegét) támogató és elismerő, az hozzájárul az iskolai közösségi szolgálat pozitív megéléséhez.
- **H2b**: Amennyiben a diák képes integrálni a szolgálat teljesítése alatt tanultakat, akkor pozitívabb az IKSZ megítélése.

A tanulmány záró részében arra keresünk választ, hogy az iskolai közösségi szolgálat élménye hosszabb távon milyen hatást gyakorol a fiatalok önkéntes tevékenységére (4.3).

H3: A fiatalok többsége az iskolai közösségi szolgálat intézményét ösztönzőnek látja a későbbi önkéntes munka vállalására.

2. Az iskolai közösségi szolgálatról és az önkéntességről

Nem egyedülálló a magyar közoktatási rendszer abban, hogy bevezeti az iskolai közösségi szolgálatot, több külföldi ország is használja a *„community-service-t”* pedagógiai eszközként. Az IKSZ rendszere alapján 2012/13-as tanévtől minden 9. és 11. évfolyamba járó, érettségizni kívánó fiatalnak 50 óra iskolai közösségi szolgálatot kell teljesíteniük (*20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 133. § 1-9).*

A közösségi szolgálat lényege magára az aktív szolgáltatásnyújtásra irányul, illetve annak önzetlen, altruista és jóindulatú jellegére. (Furco, 1996) A közösségi szolgálat tehát azon a tapasztalaton alapul, hogy a diáknak pozitív élményt jelent az, hogy az általa végzett tevékenység pozitív irányú változást hoz a szolgáltatást igénybe vevő életében. Magyarországon az IKSZ-nek számos funkciója van; értelmezhető egyszerre pedagógiai eszközként (Matolcsi, 2013), pályaorientációként, szociális érzékenyítésként és az aktív

állampolgárrá nevelésként is (Bodó, 2014**).** Kenderfi (2014) szerint „*az önkéntességre nevelés ilyesfajta indirekt megközelítése (pályaorientációs haszon megfogalmazásán keresztül) nagy eséllyel bír.*"

Magyarországon 2012-ben született meg jogszabályi definíció azönkéntes alapon végzett tevékenységre , a Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012–2020 (2012) című dokumentumban: *„Az önkéntesség olyan tevékenység, amelyet a személy szabad akaratából, egyéni választása és motivációja alapján, a pénzügyi haszonszerzés szándéka nélkül végez más személy, személyek vagy a közösség javát szolgálva."* Az önkéntesség esetén 2 formát emelhetünk ki; a hagyományos – és az új típusú önkéntes szolgálatot. A hagyományos típusú csoport általában szervezeti tagsággal jár, altruista indíttatású, erős vallásos háttér jellemzi. Az új típusú önkéntesség, tudatos választással jár, individuálisabb, értékrend szempontjából megosztott, ellentmondásos, és inkább a fiatalokra jellemző. (Fényes & Kiss, 2011) Az IKSZ az előbbi önkéntességi formát népszerűsíti.

Emellett fontos kiemelni, hogy az önkéntes tevékenység és az iskolai közösségi szolgálat fogalma nem ugyanaz. Nagyobb rugalmasság jellemzi az önkéntes munkákat; ez egyrészt abból fakad, hogy az önkéntes munkával szemben a közösségi szolgálat „kiegészítője" a formális munkának, másrészt pedig az önkéntesség lényege elveszik az IKSZ kötelezősége miatt (Bodó, 2014).

Korábbi kutatások alapján az IKSZ nem javította jelentősen a magyar fiatalok társadalmi és állampolgári inaktivitásán. Ha még értékesnek is ítélték, nem motiválták őket későbbi önkéntes tevékenységre, a negatív tapasztalatok pedig kifejezetten elrettentették a fiatalokat. (Bodó & Markus, 2019; Markus, 2015). Bodó és kutatótársai szerint (2017) az iskolai közösségi szolgálat eredményessége vegyes. A pedagógiai célok nem realizálódnak, a fiatalok fogalomhasználata korlátozott, saját élményekre épít, és legtöbbször kimarad a pedagógiailag fontos szociális szféra.

3. Adatok és módszertan

3.1 Adatfelvétel és minta

A kutatás 2 fő célcsoportot vizsgált; fiatalokat, akik éppen az adatfelvétel idejében végzik vagy már teljesítették az iskolai közösségi szolgálatot, és az őket fogadó civil szervezeteket. A

kutatás kényelmi mintavétellel készült, közösségi médián és a Talentum szervezet programjain került terjesztésre. Fontos leszögezni, hogy a minta nem reprezentatív, így nem vonhatóak le általános következtetések az egész társadalmat nézve.

A fiatalok attitűdjét mérő kérdőíveket online formában, anonim módon töltötték ki a résztvevők, biztosítva az önkéntességet és az adatvédelem elveinek betartását. Az adatokat Excel táblázatban, majd sav-fájlban tároltuk. A kérdőív nyitott és zárt kérdéseket egyaránt tartalmazott, az attitűdöket és élményeket tíz-, illetve négyfokú Likert-skálán mértük. A kérdések főleg az iskolai közösségi szolgálat általános megítélésére és a szubjektívan megélt pozitív és negatív élményekre, a diák által érzékelt autonómia mértékére a végzett feladatok során, a munka értelmességére és élvezeti értékére, a munkakörnyezet jellemzőire, a civil szervezet céljaival kapcsolatos tájékozottságra, a későbbi önkéntes szerepvállalás iránti hajlandóságra irányult**.**

Az elemszám a fiatalok esetében 190 fő, az átlag életkor 20,5. A minta 26,8%-a férfi, 71,1%-a nő[1]. A lekérdezettek 14,7%-a fővárosban, 34,2%-a megyei jogú városban, 40,5%-a városban, 8,4%-a faluban, 2,1%-a tanyán él. A válaszadók 91,1%-a már teljesítette a kötelező 50 órát, míg 8,9%-a még nem végzett vele. A minta nem reprezentatív a teljes magyar lakosságra, de a településtípus szerinti megoszlás aránylag kiegyensúlyozott képet mutat.

A 20 civil szervezet adatait egy rövid, félig strukturált interjú során vettük fel telefonos beszélgetésen keresztül. A szervezetek által ellátott feladatok sokrétűek voltak; gyermek- és idősgondozástól kezdve, a fogyatékkal élők segítése, kulturális programok szervezése, állatmenhelyek fenntartása és rászorulókon való segítség. A lekérdezés telefonon keresztül valósult meg és az alábbi témák jelentek meg: a szervezet szempontjából mennyire tartják hatékonynak és hasznosnak az IKSZ rendszerét, a diákok bevonásának folyamata és a tapasztalatok a diákok motiváltságáról, aktív részvételéről.

3.2 Adatfeldolgozás és elemzési módszerek

A fiatalok adatainak elemzése kvantitatív megközelítéssel történt meg. Az adatok SPSS programban kerültek lefuttatásra és elemzésre. Az adatfeldolgozás során az adatok tisztítását és

[1] 2,1% nem kívánta megadni a nemét

a hiányzó értékek kezelését végeztünk. Az elemzés alapját leíró statisztikák és statisztikai eljárások[2] adták.

A civil szervezetek interjúi esetében az adatelemzés kvalitatív tematikus kódolással történt. Az interjúk szövegét kategorizáltuk a következő fő témák mentén: az IKSZ rendszerének hasznossága, a diákok bevonásának gyakorlata, a motiváció és részvétel jellemzői. A visszatérő mintázatokat összevetettük a kvantitatív eredményekkel a tanulmány második felében.

4. Eredmények

4.1 Iskolai közösségi szolgálat értékelése

A fiatalok az iskolai közösségi szolgálatról alkotott véleményüket két kérdés mentén értékelték a kérdőívben. Az első tétel az IKSZ-ről kialakított általános vélekedést mérte, míg a második a szolgálat során megélt szubjektív élményt vizsgálta. Mindkét változó 10 fokú Likert-skálán került mérésre, ahol az alacsonyabb értékek a negatív, a magasabb értékek a pozitív megítélést fejezték ki.

Iskolai közösségi szolgálatról kialakult általános vélemény

A mintában az IKSZ-ről kialakult általános vélemény alapvetően pozitívnak mutatkozott. Az átlagérték 7,51, ami a skála felső harmadába esik, így a fiatalok túlnyomó része kedvezően ítéli meg az iskolai közösségi szolgálat intézményét. Az alábbi grafikon vizuálisan is bemutatja az eredményeket. (*Ábra 1)* Érdemes kiemelni, hogy inkább negatív értékelést[3] a minta 8,9%-a adott, inkább semlegeset[4] a minta 22,1%-a, míg inkább pozitívat[5] a minta 69%-a adott. Ez alapján elmondható, hogy a vizsgált mintában a fiatalok többsége pozitívan viszonyul az iskolai közösségi szolgálat meglétéhez és működéséhez.

[2] Korreláció és egyszerű lineáris regresszióelemzés
[3] 1 és 4 között
[4] 5, 6
[5] 7 és 10 között

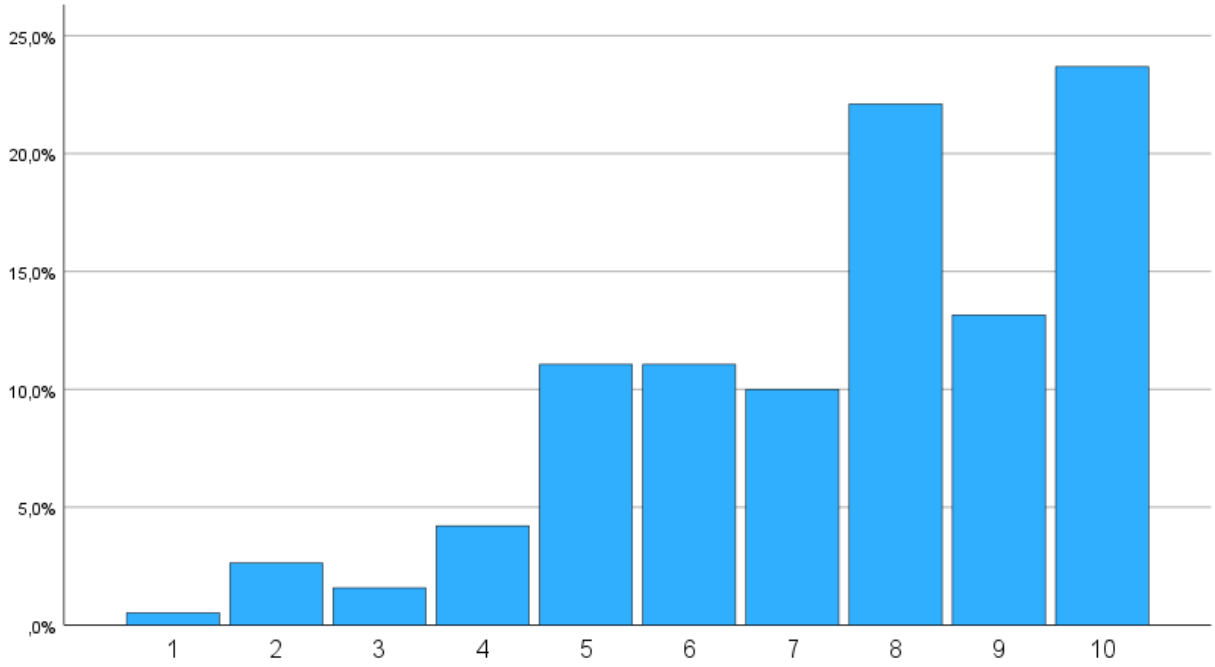

IKSZ-ről kialakult általános vélemény (1-Nagyon rossz, 10-Nagyon jó) *Ábra 1*

Iskolai közösségi szolgálathoz kötődő szubjektív élmény

A közösségi szolgálat során szerzett személyes élmények megítélése még kedvezőbb képet mutatott. Az átlagérték 7,91, ami az általános megítélésnél is magasabb. A *második ábrán* is láthatóak az eredmények; negatív élménnyel[6] a minta 6,3%-a, semleges élménnyel[7] a minta 13,2%-a, pozitív élménnyel[8] a minta 80,5%-a rendelkezik. Eredményeink szerint a fiatalok iskolai közösségi szolgálathoz fűződő élményeit markánsan a pozitív tapasztalatok dominálják.

[6] 1 és 4 között
[7] 5, 6
[8] 7 és 10 között

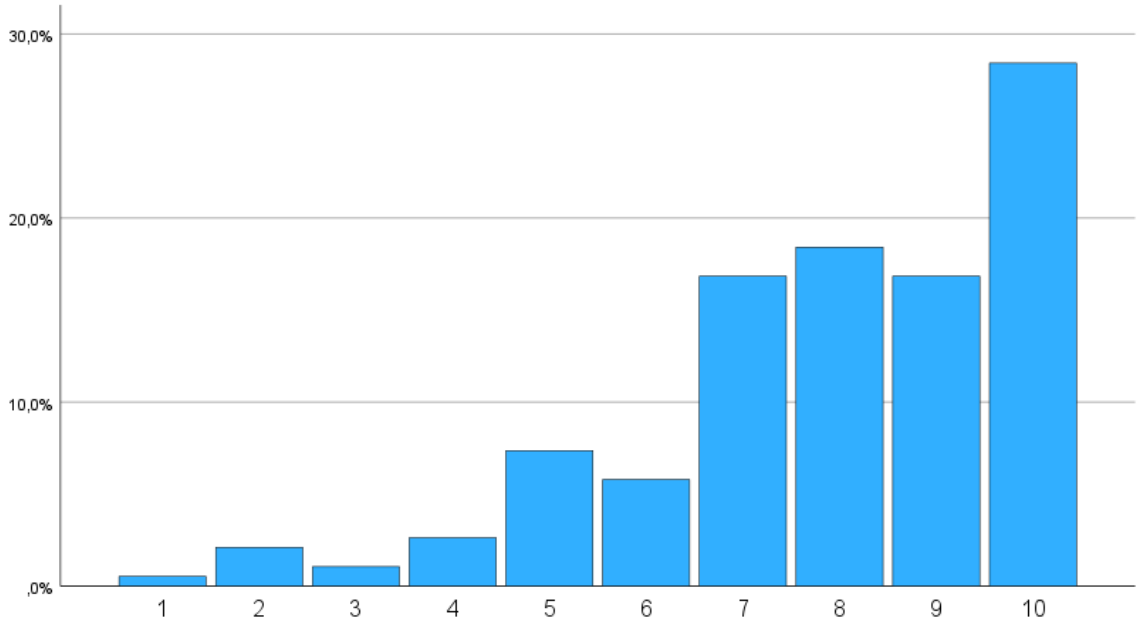

IKSZ szubjektív élménye (1-Nagyon rossz, 10-Nagyon jó) *Ábra 2*

A két kérdés közötti kapcsolat vizsgálata alapján közepes erősségű, pozitív irányú együttjárás[9] figyelhető meg az IKSZ általános megítélése és az iskolai közösségi szolgálat szubjektív élménye között. Ez arra utal, hogy azok a diákok, akik a szolgálat során pozitív személyes tapasztalatokat szereztek, nagyobb valószínűséggel értékelik kedvezően magát az IKSZ rendszerét is. A kapcsolat erőssége azt jelzi, hogy bár az élmény szubjektív jellege nem kizárólagosan határozza meg az általános attitűdöt, mégis jelentős befolyásoló tényezőként jelenik meg. Az eredmények megerősítik az **H1** hipotézist, miszerint az IKSZ általános értékelése és az iskolai közösségi szolgálat szubjektív élménye pozitívan együttjár, tehát minél inkább pozitív élményként élik meg a diákok az iskolai közösségi szolgálatot, annál pozitívabban viszonyulnak annak intézményéhez és célrendszeréhez.

4.2 Civil szervezetek felelőssége

Hogyan ismerte meg a diák a szervezet célját?

A diákok bevonásának módját a kérdőívben az alapján vizsgáltuk, honnan ismerték meg a fiatalok a fogadó szervezet ügyét és céljait. Négy válaszlehetőség állt rendelkezésre:

1. a szervezet mutatta be a diák számára saját küldetését és tevékenységét,

[9] A korreláció szignifikáns ($p<0,05$), a Pearson's korrelációs együttható = 0,534

2. a fiatal külső forrásokból ismerte meg a szervezetet,
3. a szolgálat ideje alatt, munkavégzés közben alakult ki benyomása,
4. illetve egyáltalán nem ismeri a szervezet ügyét.

Feltételezésünk szerint, ha a szervezet maga mutatta be a diák számára saját célrendszerét és működését, az tudatosabb bevonási törekvésre utal, mint a többi esetben.

Az eredmények szerint a mintában a diákok mindössze 25,9%-ának mutatta be a szervezet közvetlenül saját ügyét és céljait (*3. ábra*). A legtöbben, 49,7%-ban, az iskolai közösségi szolgálat során, a munkavégzés közben szereztek benyomást a szervezetről. További 19% külső forrásokból (pl. ismerősök, közösségi média, iskola) értesült róla, míg 5,3% egyáltalán nem ismerte meg a szervezet küldetését. Összességében tehát elmondható, hogy a fiatalok többsége (68,7%) indirekt módon szerez tudomást a fogadó szervezet tevékenységéről; vagyis nem közvetlen bemutatás útján, hanem külső információk, illetve személyes tapasztalatok alapján. A szervezet által kezdeményezett, tudatos bevonás aránya ezzel szemben viszonylag alacsony, ami arra utal, hogy sok esetben hiányzik az a kommunikációs kapocs, amely elősegíthetné a diákok azonosulását a szervezet céljaival. Azonban érdemes kiemelni, hogy markánsan alacsony azon fiatalok száma, akik egyáltalán nem ismerték meg a szervezet célját és ügyét.

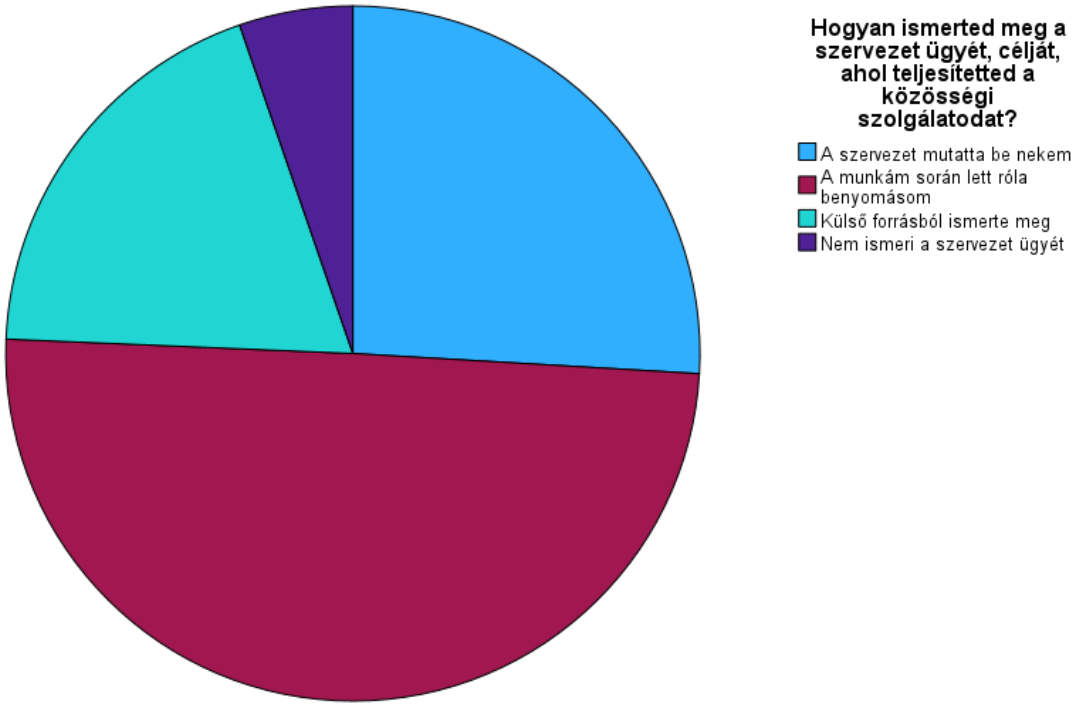

Ábra 3

Az iskolai közösségi szolgálat megítélésének befolyásoló tényezői

Az elemzés következő lépéseként megvizsgáltuk, hogy milyen tényezők befolyásolják az iskolai közösségi szolgálathoz fűződő szubjektív élményt és általános véleményt, valamint hogy ezek a tényezők milyen mértékben járulnak hozzá az IKSZ megítéléséhez. A vizsgálathoz két statisztikai modellt alkalmaztunk. Az első az IKSZ-hez fűződő szubjektív élményt, a második az ahhoz fűződő általános értékelését vette magyarázandó változóként. Mindkét modellbe bevontuk a magyarázó változókat, amelyek az iskolai közösségi szolgálat során szerzett tapasztalatokat 4 fokú Likert-skálán mérték. A modellekben kontrollváltozóként szerepelt a nem és a kor, annak érdekében, hogy kiszűrjük e demográfiai tényezők esetleges torzító hatását.

Az eredmények alapján a szubjektív élmény legfontosabb befolyásoló tényezője a koordinátorok támogató és motiváló jellege volt[10]. A kapcsolat pozitív irányú, ami azt jelenti, hogy minél támogatóbbnak és bátorítóbbnak érzékelték a diákok a koordinátorokat, annál pozitívabb élményként élték meg az iskolai közösségi szolgálat teljesítését. Szintén jelentős hatással bírt a munkakörnyezet motiváló jellege[11]: a diákok élménye annál kedvezőbb volt, minél inkább ösztönzőnek és érdekesnek találták a munkakörnyezetet. Ezzel szemben a munka unalmassága negatív irányban befolyásolta az élményt; vagyis minél monotonabbnak ítélték a végzett tevékenységet, annál kedvezőtlenebbül élték meg a szolgálatot[12]. A többi vizsgált változó esetében nem mutatkozott szignifikáns hatás, így azok az élmény alakulására nem gyakoroltak mérhető befolyást.

Az IKSZ-ről alkotott általános vélemény esetében némileg eltérő mintázat rajzolódott ki. A legnagyobb hatással a jövőbeli hasznosíthatóságának megítélése bírt: azok a diákok, akik úgy érezték, hogy az iskolai közösségi szolgálat során tanultakat később is tudják hasznosítani, pozitívabban értékelték az IKSZ intézményét[13]. Pozitív hatással jelent meg továbbá a munkakörnyezet motiváló jellege is, ami azt mutatja, hogy a közvetlen tapasztalati élmény nemcsak az egyéni élményt, hanem az IKSZ egészének értékelését is formálja[14]. Érdekes módon az elemzés szerint a kor is befolyásoló tényezőként jelent meg: minél idősebb volt a

[10] Standardizált Béta = 0,256
[11] Standardizált Béta = 0,201
[12] Standardizált Béta = -0,192
[13] Standardizált Béta = 0,363
[14] Standardizált Béta = 0,189

válaszadó, annál pozitívabb véleménnyel volt az IKSZ-ről[15]. Ez arra utalhat, hogy az idősebb korosztály a szolgálat értelmét és hosszabb távú hasznosságát könnyebben felismeri.

Összességében elmondható, hogy az iskolai közösségi szolgálat megítélését elsősorban az interperszonális élmények határozzák meg, vagyis a diákok és a koordinátorok közötti kapcsolat minősége, valamint a munkakörnyezet motiváló jellege döntő szerepet játszik abban, hogyan értékelik a fiatalok a programot. A szubjektív élményt jelentősen befolyásolta az unalom mértéke, míg az intézményről alkotott általános véleményt leginkább az IKSZ jövőbeli hasznosíthatóságának percepciója. Mindez arra utal, hogy nemcsak a fogadó civil szervezetek strukturális és szervezeti jellemzői számítanak, hanem az is, milyen mértékben képesek a diákok saját élményeiket, tapasztalataikat integrálni a szolgálat során. Az eredmények alapján a **H2a** hipotézis teljes mértékben, míg a **H2b** hipotézis részben igazolást nyert, amely azt mutatja, hogy a civil szervezetek működési módja befolyásolja az IKSZ megítélését.

Civil szervezetek szemszögéből

A civil szervezetek visszajelzései alapján az iskolai közösségi szolgálatot alapvetően pozitívan értékelik, és többségük hasznosnak tartja a szervezetek számára. Azok a válaszadók, akik kevésbé látták hasznosnak az IKSZ rendszerét, elsősorban szervezeti nehézségekre (kapacitás- vagy időhiányra), illetve a diákokon kívül álló tényezőkre hivatkoztak, nem magát a programot bírálták. A szervezetek által jelzett leggyakoribb problémák között a diákok pontatlansága (késések, meg nem jelenések) és kommunikációs nehézségek szerepeltek. Ugyanakkor a legtöbb válaszadó hangsúlyozta, hogy ezek inkább elszigetelt esetek, nem pedig általános jelenségek.

Az önkéntesekkel való együttműködés tekintetében vegyes kép rajzolódott ki. Egyes szervezeteknél a diákok aktívan együtt dolgoznak más önkéntesekkel, és ez a csapatmunka szerves része a szolgálatnak. Más esetekben tervezik ugyan az együttműködést, de az eddig kevésbé valósult meg, míg néhány szervezetnél a tevékenységek jellege miatt nincs lehetőség közös munkára. A szervezetek túlnyomó többsége arról számolt be, hogy a diákok részéről érzékelhető egyfajta elköteleződés, amely leggyakrabban érzelmi kötődésként jelenik meg (például barátságok alakulnak ki a munkatársakkal vagy a segítettekkel). Azok a válaszadók, akik nem tapasztaltak elköteleződést, jellemzően az IKSZ kötelező jellegét emelték ki, amely szerintük gátolja a belső motiváció kialakulását.

[15] Standardizált Béta = 0,155

A visszatérő IKSZ-es diákok nem jellemzőek, a legtöbb szervezet nem számolt be rendszeres visszatérőkről, ugyanakkor több esetben említettek egy-egy példát olyan fiatalokra, akik az iskolai szolgálat után önkéntes alapon folytatták a munkát a szervezetnél.

Összegzésként elmondható, hogy a civil szervezetek tapasztalatai megerősítik a korábbi kvantitatív eredményeket: a koordinátorok és a szervezet közössége jelentős motiváló tényezőként hat a diákokra, és alapvetően pozitívan befolyásolja az iskolai közösségi szolgálathoz való viszonyukat. Ugyanakkor a civil szervezetek korlátozott erőforrásai (az idő- és kapacitáshiány), valamint a diákok nehéz elérhetősége komoly akadályt jelentenek a hatékony bevonásban. Ehhez társul a szolgálat kötelező jellege is és az ebből fakadó ellentmondások, amely nem csak a diákok, hanem a szervezetek motivációját is csökkentheti.

4.3 Az iskolai közösségi szolgálat, mint az önkéntesség előfutára

Ahogy korábban is kifejtettük, az iskolai közösségi szolgálat bevezetésének egyik alapvető célja a fiatalok társadalmi inaktivitásának csökkentése, valamint az, hogy a diákokat érzékenyebbé tegye a társadalmi problémák iránt, és elősegítse a későbbi önkéntes tevékenységekbe való bekapcsolódásukat.

Későbbi önkéntes tevékenység

Az alábbi kördiagram (*4. ábra)* szemlélteti a fiatalok önkéntes munkavállalási hajlandóságát az IKSZ teljesítését követően. A minta legnagyobb része, 46,8%, jelezte, hogy tervez önkéntes tevékenységet vállalni a jövőben, míg 39,5% bizonytalan ebben. Csupán 13,7% nyilatkozott úgy, hogy nem kíván részt venni önkéntes tevékenységben a jövőben. Ezek az adatok arra utalnak, hogy a fiatalok jelentős hányada nyitott az önkéntesség irányába, még ha sokan közülük nem is rendelkeznek még konkrét elképzeléssel vagy elköteleződéssel.

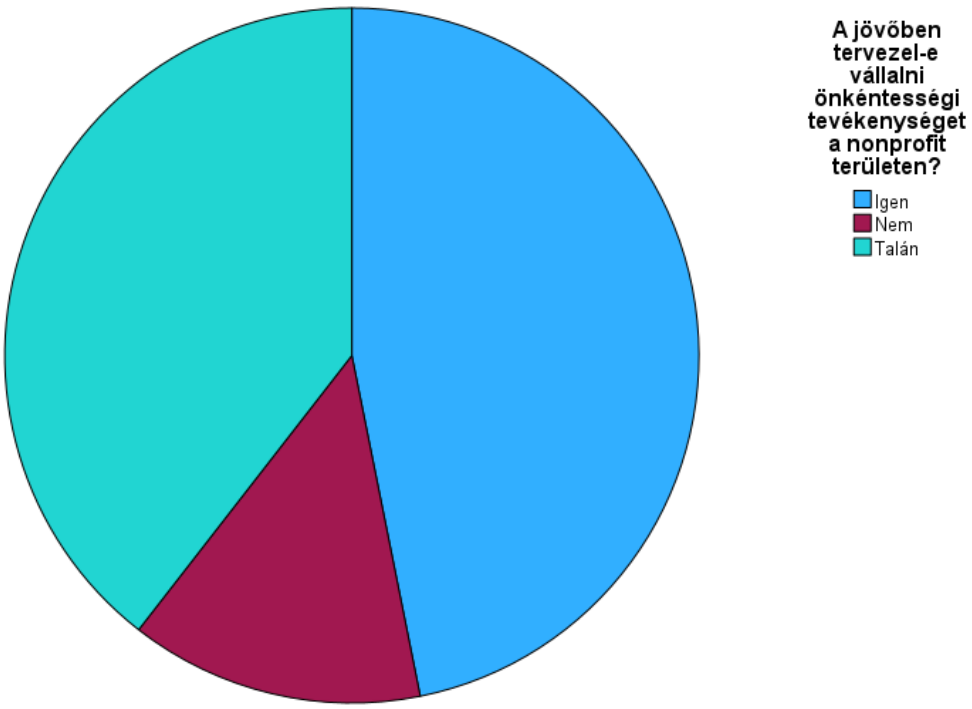

Ábra 4

Iskolai közösségi szolgálat céljának megítélése

A kutatás során a fiatalokat arról is megkérdeztük, hogy mennyire tartják valósnak az IKSZ azon célját, miszerint az iskolai közösségi szolgálat nyitottabbá teszi őket a későbbi önkéntes munkavállalásra. Az attitűdöt egy 4 fokú Likert-skálán mértük az egyetértést az alábbi állítással: „Aki közösségi szolgálatot teljesít, nyitottabbá válik a későbbi önkéntes munkára."

Az eredményeket az 5. ábra szemlélteti. A válaszadók 8,9%-a egyáltalán nem értett egyet, 20% nem értett egyet, 37,4% egyetértett, míg 33,7% nagyon egyetértett az állítással. Összességében tehát a minta 71,1%-a úgy véli, hogy az IKSZ valóban ösztönző hatású lehet a későbbi önkéntes munkára, míg 28,9% nem látja megvalósulni ezt a célt. Ez azt jelzi, hogy a fiatalok többsége észleli az IKSZ potenciális hosszú távú hatását, megerősítve a **H3** hipotézist, azonban az eredmények arra is utalnak, hogy a program nem mindenki számára vált motivációs élménnyé.

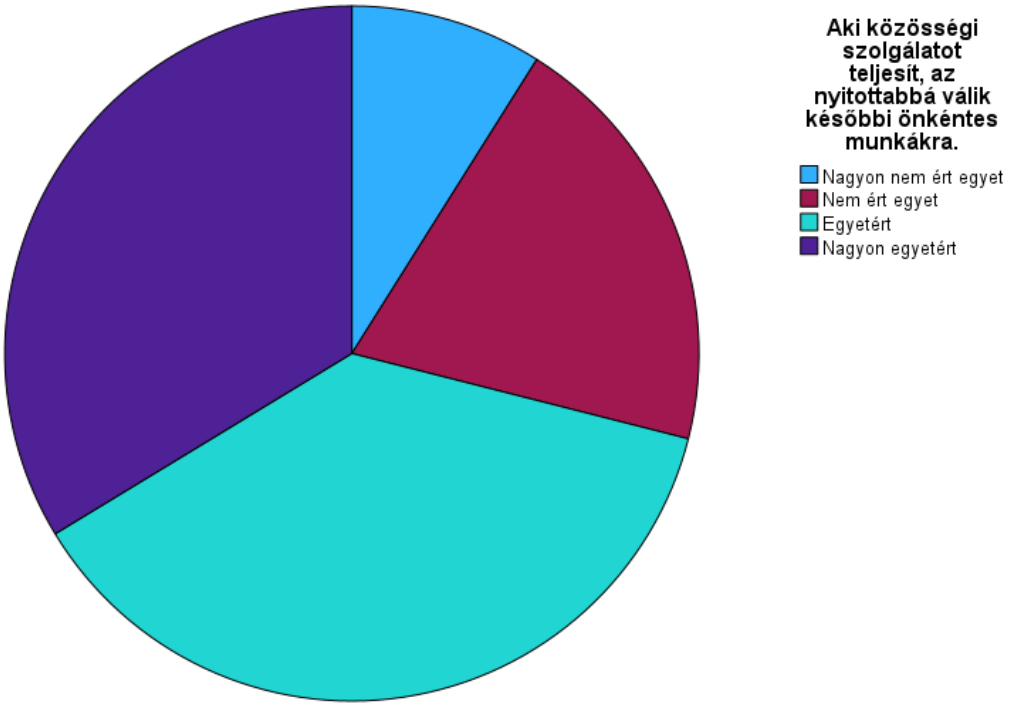

Ábra 5

5. Összefoglalás, konklúziók

A tanulmány célja annak vizsgálata volt, hogy az iskolai közösségi szolgálat miként járul hozzá a fiatalok későbbi önkéntes tevékenységvállalásához, valamint milyen tényezők befolyásolják az élményt és a program megítélését.

Az eredmények alapján az IKSZ általános megítélése pozitív: a fiatalok többsége (69%) kedvezően viszonyul az intézményhez, és még ennél is nagyobb arányban (80,5%) számoltak be pozitív személyes élményről. A két változó között szignifikáns, közepes erősségű pozitív kapcsolat mutatható ki, ami igazolja, hogy a személyes élmények szorosan összefüggnek az IKSZ koncepcionális megítélésével (H1).

A befolyásoló tényezők vizsgálata szerint a koordinátorok támogató attitűdje és a motiváló munkakörnyezet pozitívan, míg az unalom negatívan hat az élményre. Az IKSZ intézményéről alkotott általános véleményt leginkább annak jövőbeli hasznosíthatósága befolyásolja. A civil szervezetek visszajelzései alátámasztják e megállapításokat és a diákok bevonását elsősorban erőforrás- és időhiány, valamint az IKSZ kötelező jellege korlátozza.

A fiatalok 71,1%-a egyetértett azzal, hogy az iskolai közösségi szolgálat nyitottabbá teszi őket a későbbi önkéntességre, és 46,8% konkrétan tervezi is az önkéntes alapon végzett

tevékenységet. Ugyanakkor sokan (39,5%) még bizonytalanok, ami arra utal, hogy a program önmagában nem garantálja az elköteleződést, de megfelelő támogatás mellett képes annak megalapozására.

Összességében a kutatás eredményei arra világítanak rá, hogy az iskolai közösségi képes pozitív társadalmi és személyes hatásokat kiváltani a fiatalok körében. A program sikeressége elsősorban a koordinátorok és a fogadó szervezetek bevonási gyakorlatán múlik: a támogató, motiváló környezet és az élményszerű, értelmes feladatok egyértelműen növelik a pozitív attitűdöt az IKSZ iránt. A civil szervezetek tapasztalatai szintén megerősítik, hogy a diákok érzelmi elköteleződése létrejöhet, ugyanakkor a kötelezőség, a korlátozott források és a gyenge kommunikáció akadályozzák az önkéntesség felé vezető átmenetet.

A fiatalok jelentős része a közösségi szolgálatot az önkéntes tevékenység előszobájának tekinti, de az elköteleződéshez további intézményi és pedagógiai támogatás szükséges. Mindez azt jelzi, hogy az IKSZ hosszú távon akkor töltheti be valódi társadalmi szerepét, ha a hangsúly a formális kötelezettségről a belső motiváció erősítésére és a civil szféra aktívabb bevonására helyeződik át. Bár a kutatás nem reprezentatív, eredményei fontos irányt mutatnak a közösségi szolgálat jövőbeli fejlesztéseihez és az önkéntesség kultúrájának erősítéséhez Magyarországon.

Hivatkozások

20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról 133. § (1)-(9).

Bodó M. (2014). A közösségi szolgálat 2011-es bevezetése és tanulságai. *Új pedagógiai szemle, 64*(3-4), 47-68.

Bodó M., Markos V., Mézes J., Sárosi T., & Szalóki, M. (2017). Az Iskolai Közösségi Szolgálat a 9. és 12. évfolyamos diákok véleménye tükrében. *Új Pedagógiai Szemle,* 67(9-10), 41-71.

Bodó M., & Markos V. (2019). Az iskolai közösségi szolgálat diákattitűdjének vizsgálata végzős középiskolások körében. *Educatio, 28*(3), 616-623.

Fényes H. & Kiss G. (2011) Az önkéntesség Európai Éve – Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége. *Debreceni Szemle* I. rész XIX. évfolyam, 4. szám pp. 360-368.

Furco, A. (1996) Service-learning: A Balanced Approach to Experiental Education. Expanding Boundaries. *Service and learning. Corporation for National Service,* Washington DC.

Kenderfi M. (2022). Az iskolai közösségi szolgálat mint az érettségire készülő tanulók pályaorientációs támogatásának egyik esélye. *Képzés és Gyakorlat: Neveléstudományi folyóirat*, *20*(3-4), 5-15.

Markos V. (2015). Az iskolai közösségi szolgálat iránti attitűdök a középiskolások körében.

Matolcsi Z. (2013). Iskolai közösségi szolgálat, mint pedagógiai eszköz. *Neveléstudomány| Oktatás–Kutatás–Innováció*, *1*(4), 70-83.

Nemzeti Önkéntes Stratégia 2011-2020 (2012): Letöltés: http://www.kormany.hu/download/4/98/d0000/%C3%96nk%C3%A9ntes%20strat%C3%A9gia.pdf (2013.10.20.)

RÉSUMÉ

The aim of the study titled Connection of Service Learning in Schools and Volunteering (*Iskolai Közösségi Szolgálat és az önkéntesség)* was to examine how school community service contributes to young people's later involvement in volunteer activities, as well as what factors influence their experience and assessment of the program. With the introduction of IKSZ (*Iskolai Közösségi Szolgálat*) in 2021, all students seeking to obtain their secondary school leaving certificate are required to complete 50 hours of community service. Within the Hungarian educational system, the term 'iskola közösségi szolgálat' is used to describe what is internationally known as service learning; in a mirror translation the expression means school community service. For clarity, in the rest of this study the term will be referred to as school community service. The aim is to educate young people to become active citizens, functioning as a career guidance and educational tool as well as a means of raising social awareness. The IKSZ was created to improve the social inactivity of young people, and its goal is to make students more sensitive to social problems, promote their development into responsible, active citizens and increase their solidarity. In addition, it allows young people to gain insight into the functioning of the civil sphere, as the service is typically carried out in cooperation with civil organizations, public institutions and social or cultural service providers.

Research framework:

The question is whether school community service can truly fulfil its original purpose: does it motivate young people in the long term to participate actively in society, and does it encourage them to engage in volunteer work later on? The central dual objective of the present

study is to examine how young people perceive the IKSZ system, and how this perception affects their subsequent involvement in volunteering. We seek to answer the question of what factors determine whether young people's service period remains a positive or negative experience and how this influences their later civic engagement. The study placed particular emphasis on examining the role of civil organizations in the implementation of school community service, the strategies they employ, and their responsibility in shaping young people's attitudes toward community service.

The research combined quantitative and qualitative methods: in addition to an online survey data collection (N=190), semi-structured interviews with 20 civil society organizations formed the basis of the analysis. The data were processed in SPSS using descriptive statistics, correlation and linear regression analyses.

The main research question of the study is: 'How do the experience of school community service and the operation of host organizations play a role in subsequent volunteer work?'. The study focused on three main areas and examined three hypotheses across two target groups:

H1: The overall evaluation and experience of IKSZ are positively correlated; that is, if someone had a positive experience during their service, they are more likely to evaluate it more positively as a concept.

H2: The way a civil society organization operates influences students' attitudes toward school community service.

- **H2a:** If a student's immediate work environment (colleagues, mentors and the nature of interactions) is supportive and appreciative, it contributes to a positive experience of school community service.
- **H2b:** If students are able to integrate what they have learned during their service, their assessment of IKSZ will be more positive.

H3: The majority of young people perceive the institution of school community service as an incentive for later volunteer participation.

Results:

Young people expressed positive views of both the experience and the institution of school community service, and these attitudes are closely linked to their personal experiences. In the sample, the average rating of IKSZ was 7.51 (on a 10-point Likert scale), placing it in the upper third of the scale, indicating that the majority of young people have a favourable opinion of the institution of school community service. The assessment of personal experiences

gained during community service was even more favourable. The average score was 7.91, which is higher than the overall assessment. Students who had positive personal experiences during their service were significantly more likely to evaluate the IKSZ system itself favourably.

The involvement efforts of civil organizations were relatively low, but the proportion of young people who were completely unfamiliar with the mission of civil society organizations was small. We examined the method of student involvement in the survey based on where young people learned about the mission and goals of the host organization. According to the results, only 25.9% of students in the sample were directly introduced to the organization's mission and goals. The majority, 49.7%, formed their impressions of the organization during their community service activities. The rate of conscious involvement initiated by the organization is relatively low, which suggests that in many cases there is a lack of communication that could help students identify with the organization's goals.

The perception of IKSZ is most significantly influenced by interpersonal experiences, the interesting nature of the work, and the integration of what has been learned during service. The most important factor shaping subjective experience was the supportive and motivating nature of coordinators. The relationship was positive, meaning that the more supportive and encouraging the students perceived their coordinators to be, the more positive their experience of performing community service at school was. The motivating nature of the work environment also had a notable effect: the more stimulating and interesting the students found their work environment, the more favourable their experience was.

The majority of young people believe that IKSZ promotes future volunteer work, and most have specific plans. The largest portion of the sample, 46.8%, indicated that they plan to volunteer in the future, while 39.5% were uncertain. Only 13.7% stated that they do not intend to engage in volunteer work in the future. These findings suggest that a significant proportion of young people are open to volunteering.

Our results show that the IKSZ program is capable of bringing about positive change among young people. However, the success of the program currently depends only on interpersonal experiences and the involvement of civil organizations. This highlights the structural changes needed to make young people's motivation self-driven.